

KENT VE KENT KURAMLARI :

1. Ünite

1.KENT TANIMLARI VE KURAMLARI :

Kentsel olguyu tanımlamaya yönelik literatürü incelediğimizde bu kavramın tanımlanmasına yönelik farklı yaklaşımların olduğunu ve bu yaklaşımlarında değişik ölçütler kullanılmaktadır . Kentin tanımlanmasında kullanılan ölçütleri

➤ (a)yönetmel,

➤ (b)nüfus,

➤ (c)ekonomik,

➤ (d)toplumbilimsel ,

olarak 4 grupta görmekteyiz (Keleş,20002:106).

1.1.KENT TANIMLARI VE KENTSEL OLGU :

Literatürü incelediğimizde, "kent" ve "kentleşme" kavramlarının birlikte ele alındığını görmekteyiz.

Basit bir tanımla kent; birbirinden farklı özelliklere sahip homojen özelliklere sahip olmayan bireyler belirli bir zamanda ve aynı yerleşim alanında birlikte yaşamlarıdır (Özaksoy ,2005: 23).

Simmel (1996:87) kenti kısaca " en üst düzeyde işbölümünü olduğu mekanlar " olarak tanımlamaktadır

Sosyal bilimcilere göre kent kentsel alanda yaşayan bireylerin birbirleri ile karşılıklı olarak etkileşimleri sonucunda ortaya çıkan ve zamanla birlikte canlılığını sürdüren bir ilişkiler yumağıdır (Helle,1996: 71).

Ozanka'ya (1994:320)göre ise kent ; ekonomik aktivitelerin farklılaştığı , sanayi devrimi ile birlikte eğitim ve sağlık gibi hizmet sektörlerinin geliştiği insanların birlikte yaşadığı alanlardır.

Tatlıdil (1994:385) kent kavramına mekansal açıdan yaklaşarak kenti “ birbirine benzemeyen yaşam biçimlerine sahip insanların aynı yerleşim alanında diğer yaşam biçimlerini kabullenerek yaşayabildiği mekanlar “ olarak tanımlamaktadır .

Benzer şekilde , kentler insan yaşantısının oldukça uzun bir kısmına ortaklık eden mekansal açıdan yaklaşarak kenti “ birbirine benzemeyen yaşam biçimlerine sahip insanların aynı yerleşim alanında diğer yaşam biçimlerini kabullenerek yaşayabildiği mekanlar” olarak tanımlamaktadır .

Benzer şekilde , kentler insan yaşantısının oldukça uzun bir kısmına ortaklık eden mekansal kurgulardır. Bu kurgu birey için bir mekan anlamına gelirken , toplumsal bakımdan insan ilişkilerinin veya çatışmalarının gerçekleştiği bir alandır.(Demirer ve ark 1999:286).

Çizgen(1994:19) kent kavramına farklı bir bakış açısıyla yaklaşmaktadır. Kent , mekan , zaman ve hareket kavramlarının sınırlarını belirlediği sokakları , parkları ve insanların bir arada buldukları mekanları içinde barındıran alanlardır .

Cansever (1996:125) ise kent kavramını iki farklı boyutta ele alarak tanımlamaktadır .

Birinci boyut kent daha çok mekansal bir kavram olarak görülmektedir. Böyle bir yaklaşıma göre kent bireyin hayatını bir düzene sokabilmek amacıyla oluşturduğu çok önemli bir fiziki üründür ve bu büyük ürün insan yaşamını yönelten bir yapıdır . İkinci boyutta ise kent olgusu sosyal bir kavram olarak görülmekte ve “ toplumsal hayata , bireyler arasındaki ilişkilere şekil veren , sosyal mesafelerin en aza indirildiği ve yoğunluk kazandığı alanlardır .

Kent ve kentleşme ile ilgili önemli çalışmaları alan Keleş'e (1972:7) göre ise kentin tanımını diğer araştırmacılara göre biraz farklı ve tanımsal içerik içinde daha fazla ögeyi kapsamaktadır . Keleş kenti tarımsal olmayan yada sanayiye dayalı bir üretimin göreceli de olsa bir ağırlık kazandığı üretim araçlarının yoğunlaşmasına paralel olarak yaşayan nüfus açısından da bir artışın olduğu heterojen ve işbölümlü ve uzmanlaşmanın yüksek olduğu yerleşim alanı olarak tanımlamaktadır .

İşbir'e (1986:4) göre ise kent kavramının tanımlanmasında tek bir bakış açısının kullanılması doğru sonuçlar ortaya koymayacaktır çünkü kentler siyasi , fiziki veya fonksiyonel açıları bakımından farklı şekillerde tanımlanabilir.

Örneğin , siyasi anlamda bakıldığında kent kısaca belirli idari sınırlar içerisinde görev yapan yönetimlere sahip birimlerden oluşmaktadır . Fiziki açıdan bakıldığında ise kent farklı amaçlar için inşa edilmiş ve değişik amaçlar için kullanılan çok sayıdaki bina ve yollardan oluşmaktadır. Buna karşın , fonksiyonel açıdan bakıldığında kent , ekonomik , sosyal ve kültürel faaliyetlerin gerçekleştirildiği alanlardır.

Diğer araştırmacılardan çok farklı olarak Demirkan (1996:1) kent "sınırları son derece net çizilen özgürlükler sistemi " olarak tanımlar ve ona göre özgürlük farklı olabilme hakkına sahip olabilmektir . Kentler tarihsel olarak bakıldığında özerkleşmenin ortaya çıktığı alanlardır .Özerkleşme ise kentlerin içinde barındırdığı farklı koşullar ve değerler sisteminde değişik amaçlara yönelik faaliyetlerin devam ettirebilmesi için mutlaka gerekli olan bir unsurdur .

Yukarıdaki tanımlamalardan anlaşıldığı gibi kent kavramının literatürde üzerinde fikir birliği sağlanmış tanımlarına rastlamak zordur .İşte böyle bir ortamda pek çok araştırmacı kent kavramının tanımlamasını yaparken farklı ölçütlerin kullanılmasında fayda olacağını belirtmişleridir çünkü kentler birden bire ortaya çıkmayıp bir gelişme sürecinin ürünüdür ve insanların yaşam biçimleri üzerinde oldukça etken bir olgudur.

Güçlü'nün (2002:1) de belirttiği gibi her ne kadar günümüzdeki çağdaş kent olgusu geçmiş dönemlerdeki çok farklıymış gibi görünse de toplumsal anlamda kentlerin temeli tarım devrimi sırasında atılmıştır. Bu olgunun geçmişinin bu kadar eski olması nedeniyle tanımlanmasında kullanılan ölçütler ve kavramlarda zaman içinde değişiklikler göstermiştir.

Kent kavramının tanımlanmasına yönelik en sık kullanılan ölçüt “demoğrafik” olanıdır. Bu tanımlama şekline göre kent belirli nüfus büyüklüğüne ulaşmış yerleşim birimleridir . Kent diğer yerleşim biçimlerinden örneğin köylerden ayırmakta kullanılan nüfus sınırı içinde farklı uygulamalar veya öneriler mevcuttur (Özer ,2004: 2).

Örneğin , Türkiye için belirlenen bu sayı 20.000 veya daha yukarı nüfusa sahip olmaktadır(Keleş,2002:106). Ancak , günümüze ilişkin nüfus verilerini incelediğimizde nüfusu bu yerleşim alanlarının henüz kent kimliğini kazanamadığını da görmekteyiz . Bu anlamda kent kavramını sadece nüfusla ilişkilendirmenin eksik kaldığını anlamış oluyoruz .

Kenti kırsal yerleşim birimlerinden ayırmakta kullanılan bir diğer ölçüt ise “ yönetsel ölçüt “ tür. Bu yaklaşım biçimine göre belirli bir yönetsel örgüt biriminin sınırları içinde kalan alanlar için kent ifadesi kullanılmaktadır .Bu durumda çoğunlukla belediye sınırları içinde kalan nüfus için kentli nüfus ifadesi kullanılmaktadır . Kent ve köy ayrımında kullanılan bu ölçüt tipi Devlet İstatistik Enstitüsü (DİE) yayınlarında da belirtildiği gibi ülkemizde kullanılan ölçüt tiplerinden biridir . (Keleş ,2002:06).

Ancak kent ve köy ayrımının yapılmasında sadece bu ölçütün kullanılmasının da bazı sakıncalar doğurduğu anlaşılmaktadır .

Ekonomik (işlevsel) ölçütler kullanılarak yapılan kent tanımlarına da literatürde rastlamak mümkündür. Bu yaklaşıma göre kentin tanımlanmasında sadece sayısal büyüklüğün kullanılmasının eksik kalacağı bu nedenle de nüfus niteliğinin de dikkate alınması gerektiği vurgulanır.

Bu durumu Boran Őu Şekilde açıklamaktadır; köyler geçimini tarımsal üretime dayandıran topluluklar olmasına karşın kentler geçimini yada ekonomik temelini daha çok ticaret ve endüstri gibi tarım dıŐındaki üretim ve ekonomik uŐraŐlara dayandıran yerleşim alanlarıdır.

(Akt: Özer,2004:3)Bu tip bir ölçütün ne anlama geldiğini Keleş(2002:107) Őu Şekilde açıklar. Bir yerleşim alanına kent adının verilmesi durumu bu yerleşim birimi içindeki nüfusun tarım dışı kesimlerde çalıŐmasına bağlıdır.

Kent ve köy yada kırsal alan ayrıŐmasında kullanılan son ölçüt ise “toplumbilimsel” ölçüttür. Örneğin toplumbilimci Wirth’e göre kent toplumsal bakımdan benzerlik göstermeyen insanların oluşturduğu bir araya gelmesi ile oluŐan ve nüfus bakımından yoğun ve mekansal yerleşim bakımından süreklilik özelliği olan yerleşim alanlarıdır (Akt: Keleş ,2002:107).

Özer (2004:2) ise toplumbilimciler tarafından yapılan tanımları ortak bir noktada buluŐturarak kenti Őu Şekilde tanımlamıŐtır ; kent mekan ve zaman içindeki insan yerleŐiminin belli özellikler taŐıyan bir özel durumdur . Bu zel durum veya deĐiŐkenler ise toplumbilimcilerin kenti tanımlamakta kullandıkları temel , türdeŐ olmama ve endüstriyel yaşam gibi ifadelerden oluşmaktadır .

Yukarıdaki ifadelerden de anlaşıldığı gibi kenti köyden ayırmakta olan tekil olarak bir ölçüt kullanılmasının bazı sakıncalar ortaya koyduğu veya kimi durumlarda eksik kaldığı anlaşılmaktadır . Geçmişten günümüze yaşanan gelişmelerle birlikte kent ve köyün zaten birbirlerinden çok net bir şekilde farklı olamayabilecekleri gibi bir durum ortaya çıkmıştır çünkü birini diğeri ile karışan özelliği vardır .

Wirth'ün (2002:81) de belirttiği gibi kenti sadece fiziksel varlığı veya yasal-yönetmelik sınırları ile düğümüz sürece bir yaşam biçimi olan “kentlileşme” için uygun bir kavram geliştirmekte oldukça güçlük yaşayabiliriz. Bu noktada kentte yaşamak ve kentlileşme arasındaki ayrımı ortaya koymak ve kentte yaşamının birey davranışlarına olan etkilerini incelemek önem ifade etmektedir.

Kentsel yaşamın birey yaşamına olan en büyük katkısı hiç şüphesiz ki “sosyalleşme “ sürecinde ön plana çıkmaktadır. Kentsel alanları kıyasladığımızda kentli bireylerin daha örgütlü bir yapı içinde yaşadıkları anlaşılmaktadır. İşte kentlerin var olan bu örgütlü yapısı bireylerin toplumsal işleyiş içinde hazırlanmalarına imkan vermekle kalmaz , onların sosyal , politik ve ekonomik rolleri üzerinde de etkili olur .

Ayrıca , kentlerin temel işlevlerinden biri olarak kabul edilen çalışma koşullarının düzenlenmesi görevinin yanında , çalışma dışı zamanlarında düzenlenmesinde de belirleyici bir rol üstlenmesi gibi bir görevi daha vardır. (Tatlídil ,1994:386).

Kentsel alanda çalışma dışı zamanların organize edilmesi kentsel yaşam koşullarını daha iyi bir duruma getirilmesinde önemli bir role sahiptir. Daha önceki bölümlerde de belirtildiği gibi kentsel alan homojen değil aksine heterojen bir yapıya sahiptir. Kentsel alanda homojen bir yapının olmamasında en büyük neden ise çalışma koşullarının farklılaşmasıdır.

Çalışma koşullarının farklı olması zaten kentsel yaşamın kaçınılmaz bir olgusudur . Farklı çalışma ve yaşam koşullarının kentsel yaşama olan en büyük etkisi kent için farklı alt kültürlerin oluşmasında gözlenmektedir. Bazı kaynaklara göre de, kent içinde farklı alt kültürlerin oluşması kentlerin zenginliği olarak kabul edilmektedir (Tatlídil,1994:386).

KAYNAKÇA :

Karaküçük,S.ve Gürbüz,B(2007)Rekrasyon ve Kentleşme,Gazi KitabEvi